

Eindrapportage experiment 'Gezinsaanpak Preventie Jeugdcriminaliteit'

Onderdeel van de CityDeal
Zorg voor Veiligheid in de Stad

Joannette Schuppert, gemeente Almere
September 2019

Gemeente Almere

1. Inleiding

Op basis van het Actieprogramma Veiligheid 2015 -2018 is het vorige college gestart met een bestuursopdracht Zorg en Veiligheid voor jeugd. In deze bestuursopdracht is gewerkt aan een aantal actielijnen waaronder een preventieve aanpak voor risico jeugd.

In 2017 tekende de gemeente Almere voor deelname aan de CityDeal Zorg voor Veiligheid in de Stad om met het experiment 'Gezinsaanpak Preventie Jeugdcriminaliteit' voorwaarden te creëren die voorkomen dat jongeren op het verkeerde pad belanden. Daarbij speelde de leeftijdscategorie een belangrijke rol. Bij jongeren onder de 16 jaar en zeker bij 12-minners zag (en ziet) Almere mogelijkheden om er eerder bij te zijn en de gezinnen van deze jongeren een gecoördineerd hulpaanbod aan te bieden.

De oorspronkelijke aanleiding van het experiment 'Gezinsaanpak Preventie Jeugdcriminaliteit' is het verleden gelegen. In 2012 constateerde de politie dat er in Almere Haven een groep jongeren begon te ontstaan die zich opvallend gedroeg. De groep bestond uit jongeren tussen de 9 en 14 jaar oud, afkomstig uit gezinnen met zeer verschillende culturele achtergronden waarin sprake was van multiproblematiek (MPG). De verwachting was dat deze groep zich zonder interventies gericht op de gezinnen zou ontwikkelen tot een overlastgevende of zelfs criminele groep. Er werd besloten tot een pilot met interventies, waarbij er zowel achter de voordeur van de gezinnen als in de openbare ruimte ondersteuning of hulp geboden werd, dit alles in een goede onderlinge afstemming. Bij de evaluatie van de pilot begin 2014 bleken de meeste doelen bereikt die vooraf opgesteld waren. Dit is met name gelukt door de manier waarop de betrokken professionals ondanks hun diverse achtergronden met elkaar samenwerkten. Helaas kon de pilot geen antwoord geven op de vraag welke werkbare elementen er nog meer van belang zijn geweest voor het succes.

2. Beschrijving van het experiment

De doelstelling van het experiment was om verder te gaan waar de vorige pilot geen antwoord op gaf: wat is er nodig om te zorgen dat deze groep van gezinnen in het stadsdeel Almere Haven op de juiste manier en via de juiste weg wordt bejegend, zodat er contact en vervolgens samenwerking met hen tot stand komt? Oftewel: welke werkbare factoren en criteria zijn er te formuleren met betrekking tot signalering, benadering, bejegening en ondersteuning van risicogezinnen, waarbij de nadruk ligt op de verbinding tussen zorg en veiligheid?

Als één van de actielijnen van de bestuursopdracht Zorg en Veiligheid rondom jeugd, is het experiment vastgesteld door het college in augustus 2015. De resultaten van experiment zijn als volgt omschreven in het projectplan:

Gewenste resultaten op het niveau van de gezinnen:

- De kinderen/jongeren zijn niet of niet meer hinderlijk/overlast gevend aanwezig in de wijk en komen niet met de politie in aanraking wegens strafbare feiten;
- De ondersteuning aan het gezin beklijft. De ouders/opvoeders krijgen weer regie over de opvoeding het reilen en zeilen van het gezin;
- De ouders/opvoeders krijgen voldoende handvatten aangereikt om structurele problemen in het gezin te onderkennen en waar mogelijk aan te pakken;
- Als ouders/opvoeders desondanks hiertoe niet in staat zijn, vragen zij ondersteuning aan professionals.

Overige gewenste resultaten:

- Duidelijkheid over een bewezen effectieve manier van bejegening van gezinnen;
- Duidelijkheid over het scholingsaanbod dat nodig is om alle bij de gezinnen betrokken professionals te scholen.

Het experiment richtte zich hierbij specifiek op dertig gezinnen die moeilijk of niet meer toegankelijk waren voor de reguliere hulpverlening. Spil in het experiment was een nieuw multidisciplinair basisteam in stadsdeel Almere Haven, bestaande uit vier professionals te weten een

gedragsdeskundige (expertise jeugdhulp en JGZ en tevens voorzitter), een medewerker jeugdhulp (expertise vanuit JGZ en jeugdhulp), een algemeen maatschappelijk werker (expertise vanuit wijkteam) en een wijk-/jeugdagent (expertise veiligheid), dat de eerste contacten met de gezinnen legt. De professionals van het basisteam deden dit aanvullend op de eigen taken vanuit hun moederorganisaties.

Het basisteam maakte samen met het gezin een integraal plan. Waar mogelijk bood het basisteam zelf de ondersteuning of hulp. Echter door het ontbreken van een aantal essentiële voorwaarden is dit te weinig van de grond gekomen.

Vanuit de Academische Werkplaats Risicojeugd werd de onderzoeksmatige ondersteuning voor het experiment geleverd.

3. Beschrijving van de interne organisatie

Het gedeeld opdrachtgeverschap voor het experiment was belegd bij de gemeente Almere (Dienst Sociaal Domein en de toenmalige afdeling Kabinet en Veiligheid). Het projectleiderschap werd in opdracht van de gemeente ingevuld door de GGD.

Voor het experiment is een projectteam samengesteld voor het geven van sturing en advies aan het basisteam, bestaande uit medewerkers van de volgende organisaties: Zorggroep Almere (manager Wijkteam Almere Haven), gemeente Almere (Veiligheidsmanager, Teamleider Handhaving Inkomen en Intake, Strategisch adviseur Sociaal Domein en een adviseur Jeugd en Veiligheid), politie, welzijnsorganisatie De Schoor (teamleider jongeren), JGZ Almere (gedragsdeskundige), specialistische jeugdhulpaanbieders Vitree (werkbegeleider), Intermetzo/Plureyn (behandelcoördinator), forensische GGZ De Waag (regiomanager), Hogeschool Windesheim (associate lector).

De samenstelling van het multidisciplinaire basisteam is onder kopje 'beschrijving van het experiment' te lezen.

4. Terugblik op het gelopen proces

In november 2017 overleed plotseling de projectleider. De projectleider werkte jaren in Almere voor deze complexe doelgroep en was ook betrokken bij de pilot in de periode 2012-2014. Met zijn overlijden viel er een groot gat, met als gevolg dat de uitvoering van het experiment stagneerde. Het basisteam was weliswaar in touw, maar bleek niet bij machte om een vlotte start te maken t.a.v. het includeren van gezinnen voor het experiment. Het duurde uiteindelijk 8 maanden voordat de gemeente een nieuwe projectleider (eveneens geleverd door de GGD) aanstelde en er gewerkt kon worden aan een doorstart van het experiment.

Door deze projectleider is direct geïnvesteerd in een hernieuwde kennismaking van het project. In augustus en september van 2018 zijn alle leden van het projectteam uitgenodigd voor een bijeenkomst. Naast het projectteam waren ook professionals werkzaam met jeugdigen en gezinnen uitgenodigd. Uit de overleggen bleek al vrij snel dat een aantal essentiële bouwstenen ontbraken en een verdere uitwerking nodig was om de experimentdoelen te behalen. Enkele voorbeelden van ontbrekende basisvoorwaarden die genoemd zijn:

- Een bredere samenstelling voor het basisteam (onderwijs, jongerenwerk, expertise op het gebied van werk en wonen, etc.)
- Een inventarisatie van bestaande of benodigde overleggen t.a.v. de aanpak van gezinnen met multiproblematiek met als doel de overlap van bestaande overleggen in kaart te brengen.
- Duidelijke uitwerking van de AVG t.a.v. gegevensdeling op casuïstiek niveau (onduidelijkheid maakte dat er vaak gezegd werd dat het niet mogelijk was om kind- en gezinsgegevens met elkaar te delen).

Dit alles resulteerde in een door de projectleider bijgesteld projectplan, met onder meer een bijstelling van het aantal gezinnen (van 30 naar 15 gezinnen) voor het experiment. Eind 2018 bleek alsnog dat er te weinig en (te) langzaam de beoogde resultaten bereikt werden. Zo bleef de teller hangen op 5 gezinnen. Op basis van een tussenevaluatie bleek vervolgens dat de lokale sociale infrastructuur een dusdanige andere dynamiek had gekregen dan in de periode 2012-2014, onder meer door decentralisaties. Diverse gestarte pilots op het gebied van de samenwerking tussen onderwijs, jeugdhulp en jeugdgezondheidszorg vinden in het stadsdeel plaats. Voor veel professionals was het daardoor onduidelijk welke toegevoegde waarde het experiment zou brengen t.o.v. de reeds bestaande multidisciplinaire overleggen. De projectleider constateerde dat het draagvlak voor het experiment afbrokkelde en gaf per 01-02-2019 de opdracht terug aan de gemeente.

Sindsdien zoekt de gemeente naar een aanpak afgestemd op de nieuwe ontwikkelingen van de sociale infrastructuur in Almere, zodat voorkomen wordt dat er teveel verschillende structuren ontstaan in de stad. Gedacht wordt aan een koppeling met het Sociaal Stedelijk Team in Almere, dat multidisciplinair is ingericht met professionals met expertise op het gebied van jeugd¹, WMO, zorg en veiligheid. De wijkteams kunnen opschalen naar dit team bij complexe problematiek. Hiermee zou de oorspronkelijke focus op Almere Haven losgelaten worden, maar blijft de oorspronkelijke doelstelling van het oorspronkelijke experiment overeind. Op dit moment wordt een advies uitgewerkt voor een bestuurlijk overleg, waarbij onderstaande leerpunten zoveel mogelijk worden meegenomen.

5. Inhoudelijke en procesmatige leerpunten

De inhoudelijke en procesmatige leerpunten die de gemeente Almere heeft opgedaan gedurende de pilotperiode zijn als volgt:

- In de evaluatie in december 2018 komt naar voren dat de huidige lokale sociale infrastructuur een andere dynamiek heeft dan in de periode 2012-2014. Er is onvoldoende rekening gehouden met de veranderde context sinds de decentralisaties.
- Voordat een nieuw overleg of aanpak opgetuigd wordt, dient er een helder beeld te zijn wat er reeds is in een gebied, en wat er nodig is om snel en effectief te kunnen handelen bij deze gezinnen.
- De werkzaamheden van de professionals voor het basisteam vormden een aanvulling op hun reguliere taken. Volgens de projectleider was er onvoldoende beschikbare capaciteit om het experiment goed neer te zetten, in ieder geval in het begin om de gezinnen te includeren. In een mogelijk vervolg moet goed gekeken worden naar de vereiste capaciteit.
- Het out of the box-denken vanuit het basisteam kwam onvoldoende van de grond; er werd weinig afgeweken van bestaande werkwijzen. In het experiment is weinig aandacht geweest voor begeleiding of scholing hierop. Bij een eventuele doorstart is dit van belang wel te organiseren.
- In een mogelijk vervolg is het raadzaam om te kijken of een verbinding mogelijk is met het Veiligheidshuis Flevoland (denk aan PGA/Top X-aanpak).
- Het zoeken van een nieuwe projectleider heeft te lang geduurd. Hierdoor verdween de snelheid en focus en mogelijk ook een deel van het draagvlak voor het experiment.
- Meer algemeen: de scope van de experimenten van CityDeal Zorg voor Veiligheid in de Stad liep teveel uiteen om met de andere deelnemende steden inhoudelijk echt goed op te kunnen trekken. Bij een mogelijke deelname van Almere aan een nieuwe CityDeal of andersoortig landelijk experimentetraject is het goed om hier scherp naar te kijken, zodat de meerwaarde van het leren van elkaar beter uit de verf kan komen.

¹ Deze expertise zit nog niet in het Sociaal Stedelijk Team. Door de gemeente wordt verkend hoe dit vorm zou kunnen krijgen, omdat een integrale kijk wenselijk wordt beschouwd.